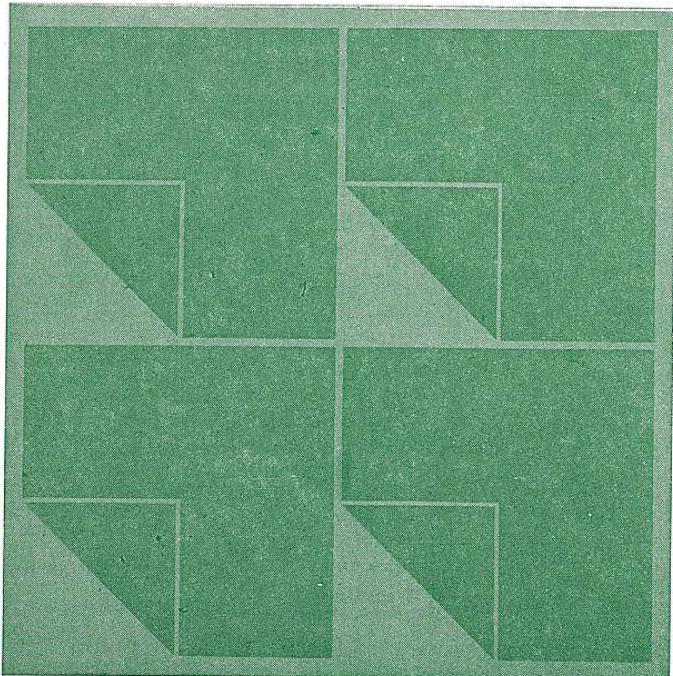

JOSIPOV DOLAZAK

Sasvim jasno sam mogao razlikovati šumove koji su dolazili iz unutrašnjeg dela kuće od onih koji su dopirali spolja kroz prozore zastre zelenim noćnim zavesama. I pored toga što sam čuo zveket posuda, želeo sam da preduhitrim dolazak večere svojim kasno popodnevnim namerama. Još dok sam se teškom mukom dizao sa kreveta, ON je glasno pričao u velikoj sobi i ja sam na momente sasvim jasno čuo nekoliko rečenica.

„Doktore“, govorila je moja majka, stojeći u sivoj cicanoj haljinji sa razbacanim crnim cvetićima na njoj, rukama čudno skrštenih preko grudi, ili se to činilo meni naviknutom da joj ruke vidim uvek zaposlene oko miljea. Njen položaj glave sa velikom crnom kosom i položaj ramena odavao je duboku potištost. Ja sam njoj, u krevetu, sa čebetom navučenim do lica, izgledao kao najveći mučenik, a ona je mene zasmjejavala tim nakrivenijim stavom glave i ramena. I, bog zna zbog čega, kažiprst njene desne ruke, bio je uzdignut više od ostalih prs-

tiju, dobijajući time neki svoj poseban ugao (verovatno je u pitanju profesionalna deformacija), „bojim se da ova njegova bolest ne prede u zaglavljenje“, to njen koso gledanje odvuklo je i moj pogled na sobni stočić pun lekova, tako da su sve te boćice odjednom dobile neki mutnobeli sjaj pri slaboj svetlosti koja je padala sa prozora, prilično uništavana figurom moje majke.

Doktor Varagić imao je na sebi sivo odelo, kao uvek blagi pogled. U sobi, po ormarčićima, bile su razbacane slike. Na vitrini je bila vaza sa uvelim cvetom. Ispod sebe sam osećao knjigu koju sam čitao i koju niko nije smeo da vidi. Sve ostalo me nije mnogo zanimalo, izuzev slike na zidu iza koje se nalazila moja najveća tajna u dosadašnjem životu. Doktorovo lice ne vidim prvi put, ali njegova blagost, pomešana sa drhtanjem špicaste brade, i bleđilo njegovog lica na poseban način me plaše, isto onako kao što mi je majka neki put bezrazložno smešna. Doktor uvek završava vizitu time što podiže levu ruku prema prozoru, sa pogledom prema meni: „Josipu treba sunca!“ U mom stomaku počinje nešto da se prevrće, dobijam glavobolju. Majka se okreće uplašeno prema prozoru kada da ne zna o čemu je reč, kao da nije svesna da treba da podigne zavesu da ja dobijem sunca. Mene je užasavala jaka svetlost, bolele su me oči. Bilo je dana kada sam plakao žaleći se na sunce. Moja majka je, takođe, osećala neku averziju prema suncu, senka joj je davala neku čudnu, nerazjašnjivu sigurnost. Njeno lice sada vidim iz profila. Žuta koža postaje crna i zategnuta na jagodicama. Sećam se kada je sijalicu gasila razmišljajući u mruku i pravdući se štednjom. Varagić se okreće skoro na petara, iz kreveta čujem tih zvečkanje instrumenata, neka prazna kutija pada na pod, on je ne primećuje. Sve ovo završava se škljocanjem njegove tačne koja liči na kratki kožni valjak sa ogromnom kožnom drškom i dvema metalnim kopčama na svome rubu. Izlazi tihom iz sobe, a za njim majka, zatvarajući vrata. Duboko udijem vazduh, gledam buru na moru, brod i greben, iza te slike je ON. U to sam siguran. Čujem, glasove, zvečka posude, a ja se ipak krećem. Nešto je palo sa stola, stao sam užasnut. Ispred mene poče da lebdi Varagićev lik. Sve najednom nestaje, taj lik i šumovi u kući.

ON uopšte ne prisustvuje mojim pregledima, njegovo lice uopšte ne mogu da zapamtim. Zašto? I plašim se da ga uopšte nisam video. Iz vertikalnog položaja postavljam sliku pod uglom od četrdeset pet stepeni pomoću jednog eksnerčića zakovanog pored slike. U prvo vreme ništa ne vidim (posle svakog gledanja očavam ubeden da je otvor mali), kasnije se privikavam i, mada mi jezik dodiruje zid i iako ova u ustima osećam bljutav i odvratan ukus kreča, ne odustajem od svoje namere. Unutra, kod NJEGA, vidim veliki sobni sto, gospodina sa belom bredom, polucilinger na stolu sa jasno crnom trakom, boja cilindra je neodređena, nešto između belog i otvorenosivog. Njegova ramena su uska u crnom sakou. On mi se na stolici čini kao velika crna fleka malo okrenuta u stranu od jedne osobe koju ne vidim, ali čije duge noge ulaze u moj vidni prostor. Ne znam zašto, ali ta bela kosa, kao i brada, zajedno sa monoklom koji jedva razaznajem na licu, daju utisak odavno videne osobe. Možda sa neke fotografije? ON je okrenut ledima, njegov sako i pantalone su od istog materijala, teget sa belim debelim prugama („Josipe tvoj ujak je kupio bofi štof od engleskog materijala“, imala je uplakane oči, „kako je mogao to sebi da dozvoli?“). Kada ga gledam, vidim samo njegova leđa. Vrata od njegove sobe su se otvorila, pošto je ON, sigurno prekinuo rečenicu na polovini).

Majka je njega i njegove prijatelje pozvala na večeru. Time je nedeljna po-podnevna sedeljka kod mog ujaka bila završena. To je, ujedno, bio znak da se ja povučem. Teturajući se, dolazim do kreveta i ležem. Legao sam u krevet misleći o tome da li imam onaj isti izraz na licu za vreme Varagićeve posete. Dok dotičem butinama veliku enciklopediju zahvatila me strah: neće li majka, unošći večeru na velikom žutom poslužavniku i polako je spuštajući na stolicu pokraj moga kreveta, primetiti pored mene knjigu? Podižem pogled na pokrivač, ne bi li video knjigu, dok moje akustične mrlje primaju odjeće korkara po patosanom hodniku koji deli goste i NJEGA od trpezarije. Prvo je neko nešto rekao, posle toga se neko uslijedio nasmejao. Šta ako je ON pokazao palcem preko ramena na mojo sobu i rekao: tu je onaj o kome sam vam pričao ili o kome ču vam pričati? Nije li taj smeh možda izazvan zbog takve njegove rečenice? Pri pomisli da je tako nešto moguće, hvata me bes.

Posle mog prvog povratka, sedeо je daleko od majke, njenog miljea, čak u dnu trpezarije, pored glomaznog kredenca od orahovine. Braon lakinana boja kredenca je prilično očuvana, ja sam stojeći pored vrata imao utisak da se nešto iz njegovih leđ kreće. Tek kad je naglo ustao, primetio sam da je senka. Leda su mu bila iskrivljena, levo rame je bilo niže od desnog i čvrsto oslonjeno na štap koji se nalazio u levoj šaci, odozgo preplavljenoj plavim krupnim žilama. Desna ruka mu je visila u visini grudi, što je iziskivalo čudan položaj ramena podignutih uvira. Iako sam znao da nas napušta i da će njegova leđa za koji čas nestati na manjim vratima koja vode na terasu sa grubim, neobradenim drvenim stubovima, u čijim sam, već davno mrtvim i posivelim čvorovima, pomalo crvotičnim, zamišljao neke tajanstvene mreže, od kojih sam skretao pogled — radije sam gledao divlju lozu koja je svom težinom visila po ivicama terase i u čijoj su sencli zelenog lišća leteli sitni insekti. Tada se pojavljivao ON, na ovim istim vratima na koja sada izlazi, prav, u licu strog, za mene ogromnih dimenzija, i ja sam uplašeno obarao pogled sa njegovog lica punog senki. Mada sam znao da se iza mojih leđa majka smeši, sedeći na dugačkoj klupi sa dugačkim i dignutim naslonom, taj strogi pogled delom je bio i njoj upućen. Uplašeno bih se okretao i tražio zaštitu u majčinom smešku, sijaju njenih očiju i belini njeneh ruku.

I gle, koliko je sada ON odjednom postao star u mojim očima; onaj štap u njegovim rukama to nedvosmisleno pokazuje. Baš kada sam pomislio da je njegov ponos načet krivljenjem njegovih leđ, ON jednim pokretom desne ruke, (koja je imala položaj kao da ne pripada njegovom telu) izmeni moje trenutno mišljenje. Sledеćeg trenutka sam ga video poluokrenutog prema nama sa odvratnom grimasom ispod donje usne. Ta je grimasa sigurno izazvana mojim prisustvom.

NJEGOVA stakla na naočarima od aluminijuma bila su nabijena svetlošću umirućeg dana, crvenilo njegovog lica odudalo je od tog bleska svetlosti koja se razlikovala po rasturenog beloj kosi na čelu. Pokret palcem desne ruke, pun prezira u svom polukružnom kretanju od sredine njegovog tela, pa sve do iznad ramena, praćen šištanjem rečenica koje su izlazile iz njegovih grudi, izlivajući se u besu koji je poluglasno ispoljavao... Sve se to mešalo sa polumrakom prostorije. Njegova figura nestaje u vratima, ostaje samo odjek NJEGOVOG štapa duboko zadržan u meni. Nisam siguran koliko sam vremena stajao sa rukom na kvaci kada sam pogledao u majku. U prostoriji je bio mrak. Ona je, sa rukama položenim preko milje, tiho plakala. Hteo sam nešto da joj kažem, ali sam se okrenuo i izšao, čini mi se da sam čuo kako je tiho ponavljala: — „Josipe, Josipe!“ On je već bio iza sporednih vrata.

Za mene bi predstavljalo pravo iznenadenje kad bi večera nekim čudom izostala. A znam da se to neće dogoditi, kao ni nešto drugo osobeno. (Mislim na donošenje večere, način na koji bi mi majka servirala i njen reagovanje dok večeram, njen način izlaska iz sobe pošto sam ja završio večeru, i sve ono što bi ona uradila za vreme svog prisustva u sobi). Već je naslućujem, ulaziš bezsumno u sobu, samo će je vrata na sobi otkriti škripom pri otvaranju, ja ću podići glavu a da mi pola lica bude na jastuku. Njena figura uneće za trenutak nešto novo u atmosferu sobe, posle će sve biti kao toliko puta viđeno. Njeni kapci poluzatvoreni, njen pogled na poslužavniku, onda tiki glas: „Josipe, da li si budan?“ Ja sam skoro uvek razočaran ovim pitanjem. Iz mog odgovora redovno izostavljam: zar ne vidiš — i odgovaram joj samo: „Budan sam odavno“. Ona će duboko uzdahnuti, ja se neću pomeriti iz položaja u kome me je zatekla...

Zašto baš sada u ovom trenutku šakom stežem rubove pokrivača dok u ustima osećam sitna vlakna tkanine? Prestavši da grizem gornji pokrivač, osećam mokro pod bradom, ne sećam se više ničega. Pitam se da li je majka zaboravila sve to zauzeta ovom večerom? Vrata su se odavno zatvorila posle jednog usiljene nog smeha.

Ponovo osećam debele korice enciklopedije ispod sebe. Za sada ne postoji opasnost da ih ON dovede u sobu i da me oni posmatraju u želji da, gledajući me, dožive nešto izuzetno. Sa naporom sam izvukao enciklopediju, knjiga je pričično teška, okrećem tamnobraon korice i čitam: NARODNA ENCIKLOPEDIJA, prva knjiga. Skoro pri dnu stranice стојi veliko Aie—N slovo, a naslovna stranica završava se godinom izdanja; napisana mastilom i prilično krupnim brojevima: 1926. godina. Brojevi su zaokruženi crvenim kružicem. Prilikom okretanja sledećih stranica sa ispisanim saradnicima ove enciklopedije bio sam oprezan, majka je svakog trenutka mogla da dođe sa večerom. Nisam imao namenu da uopštite tražim ovu knjigu. ON se sam pozivao na nju, braneći neka svoja mišljenja i pri tom visoko mlataračući jednom rukom. (Ne znam tačno koja je bila, posmatrao sam ga kroz otvor na zidu).

— Gospodo, upućujem vas na enciklopediju iz 1926. godine. Mislim da sam okultizam Bazala Alberta shvatio u potpunosti. Da ga vidim, moji pokušaji nisu skoro učinjeni, otkako ga gledam uopšte ne mogu da konkretnišem njegov lik?

ON tada, pri toj najglasnije izgovorenoj rečenici, nije imao u rukama štap, mada ga ne ispušta iz ruku. Nikada posle toliko glasno nije govorio, tako da mi i ono što sam već jednom od NJEGA čuo, izgleda neverotvorno. Da li je primetio otvor u zidu? Koliko puta sam samo majku pitao: „Mama zašto ujak ne ulazi u moju sobu?“ „Ujak je bolestan“, odgovarala bi ona, zatim bi odmah dodala: „ON ima pravo da kaže da ja i ti patimo od urodenog albinizma, Josipe ti si toliko bled“. Sedela je u tim trenucima na ivici mog kreveta i ja sam težinu njenog tela osećao poređ samih kolena. Sa mišlju o tome ko je ON, posmatram je, glava joj je skoro naslonjena na desno rame, šake joj leže ispružene na kolenima, obaram pogled i primećujem da su ruke moje majke prilično blede i posute sitnim pegama.

Evo, predoblje se ponovo ispunjava žamrom glasova. Imam neodoljivu želju da sa sigurnošću prepoznam njegov glas! Sve će se to za momenat-dva umiriti i ona će tiho ući u sobu sa žutim poslužavnikom na kome će se nalaziti večera. Spuštice na stolicu neposredno pored moje glave, onda će sesti na krevet pored mojih nogu i moliće me da jedem, čitaće prilično dugo. Ja ću je opomenuti da sam odavno završio obrok. Ustaće polako, sa smeškom koji ću primetiti tek što bude primakla lice meni i poslužavniku, uzeće ga i skoro bešumno uputiće se vratima. Kada dođe do njih okreneće se da mi kaže: „Josipe, doneću ti sveže vode da popiješ lek“. Ja neću gledati u pravcu odakle dolazi taj glas.

U sobi je mračno. Kada bi se samo nešto izmenilo sa donošenjem moje večere! Da li će mi pričati o gostima? Povlačim knjigu ispod pokrivača. U hodniku čujem korake tihe i ujednačene, poznajem te korake po težini ove večeri... Čini mi se da je već odavno pao mrak, u sobi jedva raspoznam stvari, počev od masivnih ormara, pa sve do malih lakiranih braon ladicu sa mesinganim bravama. Sa srušanjem mraka dolazi i iznenadni mir u kući. I dalje dopiru razni zvukovi spolja, ali i oni su dosta oslabili u odnosu na ono što sam preko dana mogao da osetim i što bih okarakterisao kao **dolaženje spolja**.

ANTAL BOGNAR

zečja koža ljudska od voća

Bila je to dobra ideja, da se pokupe popadali zeleni orasi ispod drveća. Ta strahovita letnja oluja sasvim je očerupala orahe, jedva je i lišća ostalo na njima. Veter je istrgnuo podupirače ispod grana mlađih bresaka, obasuo je pesak breskvama krupnimi kao pesnica — a pesak je potamneo od vlage njihovog rasputnjeg mesa. Ia vikta stabla po prvi put bi ove godine donela rod. Plavim jajčicima čvornovatog stabla šljive zasuo je raščupane leje cveća i paradajza, a i ogromnu pegavu krušku, čije smo zrenje posmatrali iz dana u dan, zavitavši medu čokote, smrskao je u kašu; a staroj kajsiji skinuo je najveći granu: grubo ju je položio na krov, i u oluku se nakotrljao puno nezrele, sitne kajsije; velika grana se osušila za nekoliko nedelja, lišće je uvenulo do sitnog pucketanja. Ali smo zelene orahe ispod drveća pokupili u kotaricu, a njihove raspoložene kugle potopili na duže vreme u šećer i alkohol. Tako, sada iz jutra u jutro možemo napuniti čaše ovim uljano-mrkim orahovim likerom crvenog odsjaja i, sa hladnogorkim ukusom na ježiku, možemo pustiti kroz prozor maglovito-sivo svetlo zore.

Ako si se malo prošetala po svetlucavom pesku, i nabrala velike, žilave i pucketajuće listove kupusa, prosušvi prvo vodu iz njihovog ulubljenja, lomila iz leje dugačke strukove repe i, poduprevši vrata kaveza bacila pred zečeve, zajedno sa detelinom, slovenskom salatom ljubičastih žila, veličine zečjih ušiju, sa senom, zobom i ljuškom od voća, pošto si već grubom metlom iščepkala iz topnih, vlažnih gnezda ostatke jučerašnjih, ugaženih, obebojenih, uvenulih i poput jelja mirisljavih listova, i išarane stabiljike zajedno sa raskotrljanim crnim bobama, da bi, sa nogama podvučenim pod sebe, samleli ono što je pred njima; tada možeš da spremiš pred šupu one dve raskljime stolice, na njima dva vodom napunjena suda. Oštrom nož na kamenu, isprobavam njegovo sećivo na vrhovima prstiju. Skupivši, potom, kožu na temenu, izvlačim zeca kojeg sam već ranije izabrazio — telo mu se uvija u izbočeni luk, raspeče mu se noge. Dok ga dižem držeći ga za uši, udarim ga dva puta odrezanom drškom metle, koju sam unapred spremlio, i kako se telo ukočeno trza, prožima ga lagani, bezglasni drhtaj, velike, široki otvoreni oči se zakrvave. Mišići, koji se još naprežu, olabave se sasvim kada nožem duboko prerežem grlo, glavu zategnem unazad i, držeći ga za zadnje noge, puštam njegovo telo u ulubljeni luk, da visi nad posudom, u koju curi, u laganim mlazevima, krv.

Proletos se nakotilo tuce zečića, ali jedva da je od njih nešto ostalo. Raštrkali su se, neki su ispalili pored vrata, kao kakvo živo voće, jedan je zaglavio vrat među letvicu: mršavo telo mu se provuklo kroz otvor, ali ga je velika glava zadržala — mlataračući malenim nogama, cvlelo je tužno, slepo. Sedam sam pronašao u vrelom pesku, već ukočene — sunce je isušilo njihova tela, svilasta crna koža se smežurala, kao da su im zgrčene kosti zapakovali u izgužvani, crni, neprozirni papir.

Kada zeca nosim prema šupi, glava mu se njiše, a klonulo telo sada mi prepušta u ruku svu svoju težinu. Obrišem nož o neku krušu i probodem njegovim vrhom zadnje noge, neposredno pod zglobom, između tetiva, koje su se još nedavno spremale za skok, pazeći da ih ne presečem, jer te tetive drže telo kada ga okačim, s glavom nadole, na gvozdene kuke koje vire iz dovratka. Tada se telo, uvek zgrčeno za skok, tako odmotano, čudno izduži — pesak upija krv koja kaplje iz vrata.

Pod zglobovinama treba samo odrezati kožu, da bi se sa zadnjih bataka mogla gлатkovači, ne povređujući meso. Najviše moram da se petljam između nogu; ovde pažljivo rezem kožu, i pozadi oslobadam trticu, tako da se sasvim pokažu ružičasta ispušćenja mišića zadnjih bataka. Sada činim samo fine kružne rezove, tatežući kožu i povlačeći je nadole. Čovek ovako ljušti voće, kao kad sa rane skida zavoj, oprezeno, sa dubokom pažnjom, spiralno ljušti koru jabuke ili kruške.

Kada gulim debelo krvno, grudni koš nabrekne od želuca, jetre i slezine, zeče telo postaje sasvim vikto — devojka koja stoji na rukama sa suknjom posuvraćenom preko glave, na rukama i nogama rukavice i čizme od krvna — pokazuje svoje meso koje se puši. Tamo gde se nož zaleti i, izvrnuvši se, zapara sluzavu kožu, izbjeg preman dlake. Dlačice mi se lepe za očede i dlanove. Kod rebara, uhvativši kožu s obe strane, svučem je — sa tihim praskom zguli se sve do vrata — i, oslobođivši prednje noge, lomim kost u zglobu, presecam tetive. Na temenu, gde su pali udarci, krv se zgrušala u guste, crne čvorove. Još se petljam oko glave, oko očiju i ušiju ostaju krzneni kotoruvi. Kad ga sasvim odrem, oči mu ispadnu iz male, kočkaste lobanje — vrhom noža iskopam ih iz duplji. Pas se baca na zečju kožu uz prigušeno režanje. Vikto telo, obloženo sjajnom opnom, presecam uzduž, odsecam mu glavu da bi u vodi mogla da je opereš od krvni, a tanke slojeve sala i jetru bacam u vodu. Zelenkaste, tamne, u tesnac saterane unutrašnje organe, zajedno sa brojanicama creva, vadim kidajući i bacam ih psu. Iz njegovih ustiju vire još samo dugačke zeče uši, na obe strane.

Naši zečevi sa nakrivenim ušima žvaču ravnodušno. Trebalо bi da ti ih donesem u postelju, a ne da ih koljem za tvoju trpezu. Jer oni su pitomi i meki. Bezglasni i nevini. Čisti i nagi. Nezaštićeni. Vrata mogu ostati otvorena, istezajući malo vratove, oprezeno bi njušili, ne usudjući se daleko. U bašti poneki tupi šum: iz kaveza krošnje pada u pesak neko prezrelo, crvljivo voće.

Ručak: zec. Jedi — ukusi će i tebe naterati da progovoriš.

Preveo sa madarskog
VICKO ARPAD

(Odlomak)